

POLITIČKA REFORMA I SOCIJALNO BIĆE NAŠE ARMIJE

Široka aktivnost u raspravama o daljim tokovima izgradnje i razvitka političkog sistema čini bitnu karakteristiku društvenog stanja u našoj zajednici. Skoro svi pojedinačni i grupni politički i socijalni subjekti ulažu napore za svestrano uključivanje u taj izuzetno značajan društveno-politički proces. Razume se, to nije nikakav predsedan u političkom biću našeg društva, već, pre svega, rezultat njegovog integralnog političkog razvoja i samoupravne, političke, ekonomske i kulturne transformacije kao višenacionalne zajednice. U stvari, samoupravljanju kao osnovnom produkcionom i društvenom odnosu imanentan je politički dinamizam. Njime se razrešavaju i pokreću najšire društvene snage, ruše predrasude, razrađuju dogme i iznalaze neviđena izvorišta novih potencija. Filozofska, naučna i politička misao dokazuju da se vitalnost i politička snaga jednog društva potvrđuju upravo u onoj meri u kojoj se u njegovom političkom fokusu nalaze i pokreću najšire političke i socijalne strukture. To je *conditio sine qua non* progresivnog razvitka samoupravnog društva kao što je naše. Otuda je potpuno prirodno što su u taj proces uključeni i pripadnici Armije.

SOCIJALNO I POLITIČKO BIĆE ARMIJE SAMOUPRAVNOG DRUŠTVA

Samoupravno organizovanje društva predstavlja neposrednu negaciju klasične države. Njime se ruši supremacija države i njenih organa koji bi se nametnuli snagama udruženog rada i slobodne ličnosti. Ako se posmatra istorija državnosti socijalističke Jugoslavije, može se uočiti određena zakonomernost: ukoliko su se intenzivnije razvijale i jačale snage samoupravne integracije, utoliko su se efikasnije rušili »centri koncentracije državno-svojsinske akumulacije . . . odnosi i tendencije birokratsko-tehnokratskog monopola« (Kardelj). Paralelno sa ovim procesima rušena je i politička moć tih centara. Samoupravna integracija je na taj način ne samo preuzimala odre-

đene funkcije države i njenih organa već su te funkcije dobijale drugu dimenziju i novu društvenu sadržinu. To je u suštini kvalitativni proces kontinuiteta revolucije i afirmacije samoupravljanja i udruženog rada.

Uz te procese i promene prirodno i zakonito menjalo se i razvijalo socijalno i političko biće naše Armije. Ona je ne samo prerasla u savremeno naoružanu, tehnički opremljenu i moderno obučenu oružanu silu već se sve više transformiše u nov socijalni model odbrambene snage samoupravnog društva. Novo biće naše Armije determiniše nekoliko bitnih odrednica.

Prvo, moglo bi se reći i bazično, mesto zauzima *proces podruštvljavanja narodne odbrane*. U stvari, to je revolucionarni korak radi rušenja birokratsko-etatičkog monopola države, koja u određenim uslovima može da uzurpira najvitalniji interes radnog čoveka, njegovo pravo da postane subjekt odbrane slobode i suvereniteta.

»Podruštvljavanjem narodne odbrane, radni ljudi, radne i druge organizacije, kao i društveno-političke zajednice postali su subjekti i aktivni činioци odbrane zemlje, što je njihova najviša dužnost i neotuđivo pravo«.¹

Revolucionarni domet tog poteza samoupravnih snaga Jugoslavije posebno je značajan u tome što je srušio dogmu da je narodna odbrana isključivo političko pravo svake države (pa i socijalističke) kao i njene najorganizovanije i najjače snage, armije. Time je, istovremeno, odbačeno »... sujeverno poštovanje države i svega onoga što je u vezi sa državom, sujeverno poštovanje koje se time lakše ukorenjuje što se ljudi od detinjstva navikavaju na misao da se poslovi i interesi, zajednički celom društvu, ne mogu drukčije obavljati i čuvati nego kako su se i dosad obavljali i čuvali, tj. pomoću države«.²

Podruštvljavanje narodne odbrane najprirodniji je i najlogičniji proizvod društvenog bića samoupravnog socijalizma, u kome glavni nosilac i realizator ključnih tokova društvenog života postaje radni čovek — samoupravljač i njegove samoupravne političke, ekonomske i kulturne asocijacije.

Kad narodna odbrana i njena vojno-politička, strategijska, taktička i druga pitanja postanu stvarna svojina radnih ljudi, kad ljudsko biće utka tu sudbinsku kategoriju u osnovu svoje socijalne egzistencije, onda se potencije moralno-političkog i borbenog raspoloženja, kao i spremnosti za odbranu, šire do bezgraničnosti. »Drugi kongres samoupravljača ocenjuje inciriranje koncepcije opštenarodne

¹ *Titò, Deveti kongres SKJ str. 113.*

² *Marks: Građanski rat u Francuskoj, Kultura, Bgd. 1947, str. 21.*

odbrane i rezultate postignute, u njenoj realizaciji kao jedno od najkrupnijih dostignuća jugoslovenskog društva u procesu njegovog svestranog samoupravnog preobražavanja». ³

Iz takvog politički prihvaćenog i realizovanog koncepta narodne odbrane, razvija se i nov socijalni model, a time i nov kvalitet u ostvarivanju društvene uloge naše Armije. Ona se više ne može tretirati kao »čist« element države i državne mašine, već kao »... zajednička i jedinstvena oružana snaga i jezgro odbrambenih snaga Jugoslavije« (Kardelj).

Takav model Armije odgovara naučnom i marksističko-lenjinstičkom pogledu vojnoodbrambenog organizovanja socijalističke i samoupravne zajednice.

»Naša vojna organizacija — bez obzira na činjenicu što je operativna armija po svojoj organizaciji ostala slična klasičnoj armiji, iako po nekim drugim karakteristikama ona to nikada nije bila — postaje suštinski nešto novo: dio naoružanog naroda⁴ (podvukao V. V.)

Kao prirodna posledica podruštvljenja odbrane rođena je nova sadržina otpora potencijalnom agresoru izražena u *konceptiji opštenarodnog rata*. To je druga bitna determinanta novog bića naše Armije. Naime, u realizaciji ove koncepcije Armija se ispoljava kao integralna snaga celokupnog sistema odbrane. Drugim rečima, naša Armija i ostale snage vojnog organizovanja predstavljaju visok stepen integrisanja odbrambenih snaga u društvu, što je u neposrednoj dijalektičkoj povezanosti i jedinstvu sa ostalim integracionim procesima u samoupravnom razvoju naše zajednice. Prema tome, ako se naša Armija shvati kao *zajednička jedinstvena oružana snaga i jezgro odbrambenih snaga naroda Jugoslavije*, onda je to *jedinstvo nov kvaliteta*, koji se zasniva na samoupravljanju i samoupravnom udruživanju. Upravo onako kako se formiraju saznanja radnih ljudi Jugoslavije o zajedničkim interesima u sferi ekonomskog, kulturnog i drugog života, iz čega niče čitav sklop integracionih procesa, stvaranja interesnih i drugih zajednica, tako je sazrelo saznanje da je JNA takva društvena snaga u kojoj su sadržani vitalni interesi zajedničke odbrane svih naroda i narodnosti Jugoslavije.

Integracioni karakter i jedinstvo naše Armije u kontekstu koncepcije opštenarodne odbrane određuje nekoliko jedinstvenih i bitnih komponenti, kao što su:

³ »*Drugi kongres samoupravljača Jugoslavije*«, Narodna armija, str. 39.

⁴ General-pukovnik V. Bubanj: *O nekim aspektima koncepcije opštenarodne odbrane*, »Zbornik radova sa simpozijuma o teritorijalnoj odbrani«, sveska I, str. 3.

a) jedinstven nacionalni interes u očuvanju suverenih, samoupravnih prava, slobode, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta (*politička komponenta*);

b) višenacionalni, socijalno-profesionalni sastav (*socijalna komponenta*), i

c) neposredna povezanost sa ostalim strukturama narodne odbrane — teritorijalnim jedinicama i ostalim snagama i organima (*vojna komponenta*).

Pošto se radi o veoma vitalnim interesima, koji su zajednički i jedinstveni za sve narode i narodnosti Jugoslavije, nije bilo teško da se, u skladu sa koncepcijom opštenarodne odbrane, oforme i jedinstveni stavovi o JNA kao zajedničkoj i jedinstvenoj odbrambenoj snazi zemlje.

Kao što je u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji naša Armija izrasla na osnovama zajedničkih revolucionarnih i nacionalnooslobodilačkih ciljeva i bila izraz neposrednih interesa svih naroda i narodnosti Jugoslavije, tako je i u savremenom istorijskom razdoblju postala svojevrsna snaga opštenarodne odbrane upravo onih tekovina na kojima se dalje izgrađuje slobodno i samoupravno biće socijalističke Jugoslavije.

NACIONALNO I JUGOSLOVENSKO U SOCIJALNOM BIĆU NAŠE ARMIIJE

Ako se u kontekstu daljeg političkog preobražaja naše zajednice nešto dublje posmatra socijalno biće JNA, onda se na poseban način ističe nacionalni moment. Naime, perspektivna dogradnja političkog sistema, ustavna reforma i čitav sklop usmeravanja ekonomskih i kulturnih kretanja imaju za cilj dalju afirmaciju nacije kao bitnog klasno-političkog, ekonomskog i kulturnog subjekta u našoj višenacionalnoj zajednici. Odatle i čitava lepeza pitanja koja treba rešiti na planu izgrađivanja nacionalne, republičke državnosti, odnosa između federacije i republika, kao i republika i drugih interesnih zajednica međusobno. Taj proces po svojoj suštini vodi daljem povezivanju naroda i narodnosti i koheziji Jugoslavije kao socijalističke i samoupravne zajednice. U referatu druga Kardelja o ustavnim promenama u vezi sa tim se kaže:

»Moderno vreme, doduše, prevazilazi u ekonomskom smislu granice nacionalnog autarhizma, s tim što istovremeno pokriva i zadovoljava nacionalne interese u sklopu zajedničkih međunarodnih interesa. Međutim, taj proces nije i ne može biti stvar prinude spolja, već saznanje svake nacije da je upravo šira međunarodna saradnja i

integracija u savremenim uslovima jedini mogući put ostvarivanja njenih sopstvenih interesa i interesa savremenog čovečanstva. Nacionalna sloboda je, prema tome, uslov zbližavanja i ujedinjavanja naroda u novim savremenim oblicima integracije rada i svesti čovečanstva».

»U nas je« nastavlja drug Kardelj »dolazilo do međunacionalnih trvenja i konflikata između federacije i republika uvek kada se na jedan ili drugi način narušavao takav položaj naroda Jugoslavije — pojedinih ili svih. To je prvo o čemu smo kod sadašnjih ustavnih promena vodili računa«⁵ (sve podvukao V. V.).

Iz toga se bez teškoća može izvesti zaključak da Jugoslavija kao višenacionalna zajednica može egzistirati samo pod uslovom dosledne garancije i realizacije slobodnog i homogenog razvitka i egzistencije nacionalnog bića svih naroda i narodnosti. To je uslov ne samo bržeg i progresivnog društvenog razvitka svih nacionalnih zajednica ponaosob već i osnovna pretpostavka homogenosti i stabilnosti jugoslovenskog društva. Puna afirmacija i ravnopravan položaj naroda i narodnosti čine istovremeno podlogu za njihovo međusobno prožimanje i povezivanja u okviru Jugoslavije i to ne radi stvaranja neke nadnacionalne strukture, već radi punog potvrđivanja vitalnosti i bogatstva višenacionalne zajednice. Otuda i izgradnja nacionalne, odnosno republičke državnosti nije diskontinuirani proces u odnosu na učvršćenje Jugoslavije kao savezne države i višenacionalne zajednice. Naprotiv.

Iz tih premisa može da se izvede zaključak da i JNA, kao zajednička i jedinstvena odbrambena snaga Jugoslavije, nije supranacionalni organizam, već koherentna, višenacionalna, socijalna grupacija, čije biće izražava interese odbrane svih republika i pokrajina i svih naroda i narodnosti SFRJ. Takav karakter i takvo biće naše Armije potvrđuje se njenom društvenom ulogom (kao odbrambena snaga nedeljive Jugoslavije) i višenacionalnim sastavom (ravnopravnim položajem svih njenih pripadnika bez obzira iz kojih naroda i narodnosti potiču).

Iako je, dakle, amandmanom XXIX predviđeno da »Federacija preko saveznih organa i organizacija — uređuje i organizuje Jugoslovensku narodnu armiju i komanduje njom...« bilo bi jednostavno ako bi se iz toga izvlačili zaključci da Armija ne čini integralni i nedeljivi deo odbrambenih snaga svih društveno-političkih zajednica. Samim tim što nacije, odnosno republike i pokrajine kao njihove društveno-političke zajednice, imaju odlučujući uticaj na sva bitna pitanja izgradnje i upotrebe Armije kao *zajedničke* oružane sile i što

⁵ »Komunist« od 4. III 1971.

njena teritorijalna rasprostranjenost zahvata ceo jugoslovenski prostor, što su mnoge jedinice i garnizoni sastavni deo konkretnih urbanih sredina i raznovrsnih socijalnih zajednica, a pripadnici Armije njihovi aktivni građani, dokaz je da JNA čini integralni deo najraznovrsnijih asocijacija svih radnih ljudi i građana.

Ako bi eventualno bio ugrožen neki region ili ceo prostor Jugoslavije, Armija bi, zajedno sa ostalim snagama narodne odbrane, branila svaku stopu naše domovine, jer za nju ne postoji neki »savezni«, »republički« i sl. prostor, već Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija u kojoj »...narodi i narodnosti, radni ljudi i građani ostvaruju i obezbeđuju svoju suverenost, ravnopravnost i nacionalnu slobodu, obezbeđuju nezavisnost, teritorijalnu celokupnost, bezbednost i društvenu samozaštitu...« (amandman XXVIII).

Suverenost, ravnopravnost, nacionalna sloboda i integritet su nedeljive, sudbinske kategorije i čine osnovu socijalne integracije. Te kategorije se ne mogu u svemu identifikovati sa kategorijama i vrednostima konkretnih pojava u sferi ekonomije (dohotka, fondova i sl.), kulture (jezika, običaja i sl.) u kojima su nacionalni, regionalni, granski i drugi interesi različiti, pa i protivurečni.

»Veliki značaj u životu jednog naroda ima njegovo osećanje da je u svojoj stvaralačkoj afirmaciji ne samo slobodan već i da samostalno raspolaže uslovima i sredstvima za takvu afirmaciju koje je sam sposoban stvoriti... I najzad, mi moramo računati sa činjenicom da u odnosima među narodima, odnosno republikama Jugoslavije postoje ne samo različiti, nego i *određeni objektivno protivurečni interesi*«⁶ (podvukao V. V.).

Međutim, ova antinomija u stvari čini dijalektičku povezanost. Nacionalno »objektivno protivurečni interesi« mogu se razrešavati i prevazilaziti samo u uslovima pune nacionalne slobode svih na tlu samoupravne Jugoslavije. Nacionalna afirmacija na osnovama samoupravljanja, u uslovima međunarodne zategnutosti, opasnosti od agresije, oružane intervencije i pritiska bila bi neostvariva bez politički i vojno čvrste Jugoslavije. Otuda »nacionalno i jugoslovensko«, kad je u pitanju odbrana, nisu i ne mogu biti divergentne društvene vrednosti.

Radni ljudi i građani naše zemlje vide realne mogućnosti afirmacije nacionalnog bića samo u uslovima maksimalno obezbeđene Jugoslavije od svih potencijalnih opasnosti i ugrožavanja teritorijalnog integriteta i suvereniteta. Konačno, ako je zajednička želja svih naroda i narodnosti da u miru i bezbednosti uređuju svoje odnose, pa i one koji prirodno sadrže protivurečne interese, onda je to opet

⁶ Isto.

moгуće uz postojanje zajedničkog bezbednosnog činioca, kao što je čvrsto organizovana oružana snaga — Jugoslovenska narodna armija. Činjenica da u pitanju njenog postojanja, društvene uloge i razvoja nije bilo teško postići zajedničku saglasnost u toku priprema i rasprave o ustavnim amandmanima upravo potvrđuje prednju hipotezu.

PUTEVI DALJE AFIRMACIJE SOCIJALNOG BIĆA NAŠE ARMIJE

Izgradnja novog političkog profila Jugoslavije predstavlja solidnu osnovu za dalju afirmaciju naše Armije. Naime, samim tim što ona čini integralni deo društva i njegovih raznih socijalno-političkih, ekonomskih, kulturnih i drugih struktura koje se sve dinamičnije menjaju i razvijaju, rađa prirodnu posledicu da i Armija bude uključena u taj proces.

Razume se da taj proces ne teče jednostavnim tokovima. On se i u društvu ne odvija pojednostavljeno, već u manjoj ili većoj meri nailazi na određene dileme i teškoće. Uostalom, svakodnevna živa politička praksa ukazuje ne samo na razlike u pogledima već i na manje ili više izražene konfrontacije pa i neslaganja.

Naime, svaka socijalna grupa ili njihove posebne strukture reaguju na određene pojave u onoj meri u kojoj su tim pojavama pogođeni njeni interesi. To je svojevrsna zakonitost društvenog života uopšte pa i Armije, kao posebne socijalno-profesionalne grupe. Posmatrano u kontekstu dalje izgradnje političkog sistema, valja uložiti posebne napore da se sagledaju objektivni činioци koji imaju poseban uticaj na našu Armiju i njeno biće. Pri tome, prirodno, treba polaziti od toga da nju upravo čine ličnosti koje su se razvile u ovom i ovakvom društvu. Konkretnije rečeno, dalji naš razvitak nameće kao neminovnost da se socijalno biće naše Armije što svestranije izučava. Sociološko-politikološki radovi iz te oblasti su veoma deficitarni, kako u pitanju izučavanja Armije kao posebne socijalne strukture u okviru društva, tako i same njene unutrašnje struktuiranosti. U stvari, dalji naponi naučnoteorijskog i empirijskog uopštavanja armijskog bića i prakse ni u jednom vremenu ranije nisu bili aktuelni kao sada. Ta naučna građa i na njoj zasnovane mere političke, idejne i stručne izgradnje u stvari činile bi primarnu pretpostavku dalje afirmacije socijalnog bića Armije u savremenim uslovima.

Prema tome, ustavna reforma i dogradnja političkog sistema, kao i čitav sklop dosadašnjih mera na području narodne odbrane i izgradnje Armije, daju odgovarajuće društvene pretpostavke za usredsređivanje daljih napora za prodor u samospoznaju socijalnog bića naše Armije i na toj osnovi izgradnju armijske samosvesti.

Naime, ako su sve društvene strukture usmerene na što adekvatnije sagledavanje sopstvenog socijalnog i političkog položaja u našem samoupravnom društvu, i to ne radi zatvaranja ili izolovanosti, već zbog socijalne integracije na višem nivou, prirodno je da se i u armijskim okvirima odvijaju odgovarajuća usmeravanja. Na tim osnovama se i gradi samosvest o društvenom položaju i ulozi određene socijalne grupe, razvija odgovornost njenih članova u okviru društvene podele rada i uspostavlja kohezija sa ostalim socijalnim strukturama. Uostalom, danas tako izraženo raspoloženje za nacionalnom afirmacijom u našem društvu i činjenicom da se stvaraju novi kvaliteti klasne i nacionalne samosvesti svih naroda i narodnosti ubedljivo govore u prilog otvaranja novih puteva socijalne integracije i kohezivnih veza, kako među republikama, narodima i narodnostima tako i u ostalim socijalnim strukturama i asocijacijama radnih ljudi i građana.

Dublja spoznaja socijalnog bića naše Armije i izgradnja armijske samosvesti kao glavnog puta ideološke integracije u samoupravnom biću naše zajednice je u najneposrednijem skladu sa čitavim tokovima savremenog društvenog kretanja u nas. To je nužnost vremena i pretpostavka progresivnog razvoja. Izostajanje bi bilo u direktnoj suprotnosti sa pozitivnim kursem celokupnog društvenog razvitka.

MOGUĆE DILEME

Ponekad se određena društvena kretanja mogu u svesti pripadnika Armije — kao, uostalom, i kod drugih socioprofesionalnih grupacija — reflektovati u krivom svetlu. Ovo se posebno može odnositi na starešinski sastav. Naime, naučnim metodama sociologija i psihologija dokazuju da profesije kao posebne socijalne i interesne grupe stvaraju sopstveni mentalitet, izgrađuju odgovarajući sistem vrednosti i norme socijalnog ponašanja koje čine model date profesije i profesionalnog opredeljenja, a u suštini imaju za cilj profesionalnu afirmaciju u sastavu ostalih socijalnih struktura.

Tako, na primer, za profesionalnu afirmaciju komandanta u armijskoj strukturi veoma je značajno da elementi tih struktura (vidovi, rodovi, službe, jedinice, komande i tsl.) budu maksimalno homogenizirani. Za tu homogenizaciju su, dakle, posebno zainteresovane aktivne starešine pa su i njihovi naponi u tom pravcu daleko veći i očigledniji od napora neprofesionalnog dela Armije. Uz to treba imati u vidu da su armijskom organizmu imanentna svojstva: disciplina, čvrstina, udarna moć, istrajnost, upornost, itd., a pretpostavke za takva svojstva su koncentracija i akumulacija ljudskih i materijalnih

snaga i potencijala. Otuda je veoma naglašena potreba izgradnje armijskog monolitizma, centralizma, uniformizma, jednostarešinstva, subordinirajućih odnosa, hijerarhizovanja i međuzavisnosti homogeniziranih struktura itd. nasuprot tendencijama koje bi po karakteru bile suprotne tim zahtevima i potrebama.

Ako se u takvom kontekstu posmatraju samoupravni politički procesi u društvu, sa veoma naglašenim željama i ciljevima da svaki politički i socijalni subjekt bude neposredan graditelj svoje sudbine i svog društvenog položaja, što podrazumeva i neophodnost za rušenje hijerarhijskih, centralističkih, unitarističkih, monopolističkih i drugih centara ekonomske i političke moći, onda je moguće da to — bilo iz profesionalnih ili drugih razloga — dobije iskrivljene refleksije i stvori dileme u svesti pojedinih pripadnika Armije.

Konačno treba imati u vidu da pripadnici Armije, kao i svi građani naše zemlje, zakonito nose konstitutivne elemente sopstvenog nacionalnog bića i sve bitne crte, karakteristike i interese svog naroda i narodnosti. Ako smo već konstatovali da su određeni nacionalni i drugi interesi protivurečni, onda je prirodno da se te protivurečnosti odražavaju u svesti pripadnika JNA, što u određenim sredinama može biti shvaćeno kao element diskontinuiteta armijske samosvesti, iako to ima drugu suštinu. Takvi i slični procesi mogu imati određene posledice na psihosocijalnom planu i ponašanju pripadnika Armije. Razume se, refleksije tih proseca su različite. One se na poseban način manifestuju kod profesionalnog, a posebno kod neprofesionalnog dela pripadnika JNA. Razlike mogu biti uočljive i unutar posebnih struktura kod tih osnovnih delova.

Upravo to u još većoj meri potencira napore za širim naučnim i političkim radom u Armiji radi svestranije spoznaje njenog socijalnog i političkog bića.

Jugoslovenska narodna armija, kako po nastanku i društvenoj ulozi u revoluciji, tako i danas po sastavu nije samonikli proizvod države klasičnog tipa, već integralno biće samoupravne i ravnopravne zajednice, naroda i narodnosti socijalističke Jugoslavije. Ono se sve više konstituše na bazi samoupravnih dogovora republika, pokrajina, naroda i narodnosti o zajedničkim interesima bezbednosti i odbrane domovine, a sve manje kao nametnuta struktura odlukom ovog ili onog državnog organa ili institucije. Zato se mora energičnije odbaciti teza da je socijalno biće naše Armije birokratsko i unitarističko, a njeni pripadnici ličnosti u kojima dominira birokratski duh i odnos.

Lična ili grupna (nacionalna, profesionalna i sl.) afirmacija u našem društvu i samoupravna integracija su sinonimi samopotvrđivanja u samoupravnom socijalizmu. To je dijalektička zakonitost. Niko u Jugoslaviji ne bi mogao doživeti ma kakvu društvenu afirmaciju koja bi se bazirala na zatvorenosti, izolovanosti, separatizmu, nacionalizmu, uskogrudnosti i sl. Afirmacija je moguća samo u integralnoj i samoupravnoj zajednici gde se uvažava svaki drugi socijalni subjekt, njegova progresivna snaga i društvena uloga. Prema tome, afirmacija i integracija na osnovama samoupravljanja u političkom, ekonomskom i kulturnom životu Jugoslavije čini osnovu izgradnje jugoslovenstva.

»Jugoslovenstvo je ono što mi treba da damo, što treba da unesemo u riznicu čovečanstva, u riznicu progresivnih ljudskih kretanja. Jugoslovenstvo je naša revolucija 1941—1945, jugoslovenstvo je naš doprinos otporu dogmatskom i sitnoburžoaskom shvatanju socijalizma. Jugoslovenstvo je samoupravljanje«. ⁷

Suštinski, dakle, jugoslovenstvo je i internacionalna kategorija, koja se sve više potvrđuje u onoj meri u kojoj se ostvaruje mogućnost punog oslobođenja, afirmacije i samopotvrđivanja svih socijalnih, nacionalnih i političkih struktura, radnih ljudi i građana Jugoslavije. Ono je istovremeno i dokaz dinamičke snage samoupravljanja, humanizma, slobodnog rada i stvaranja.

Upravo na tim osnovama — ne negirajući i one koje imaju tradicionalni karakter — valja negovati svest novog bića naše Armije. Prema tome to ne mogu biti neki posebni vandruštveni izvori, izolovane društvene vrednosti ili nadnacionalne odluke, već ono na čemu se novo jugoslovenstvo gradi u svim samoupravnim asocijacijama, radnim, interesnim i društveno-političkim zajednicama i organizacijama.

MOGUĆI PUTEVI

Kad ističemo potrebu ulaganja novih napora za samospoznaju socijalnog bića naše Armije i na toj osnovi izgradnju njene samosvesti, onda to nije nikakav izolovan proces, niti negacija onog na čemu je armijsko biće do sada izgrađivano.

⁷ V. Vlahović: »Nacionalne kulture i suštine jugoslovenstva«, »Osobnosti nacije i razvoj međunacionalnih odnosa u Jugoslaviji«, *Politička uprava DSNO*, 1971. str. 322.

Naprotiv, to je izraz kontinuiteta revolucije, vremena i činjenice da se i naše društvo reformiše i traži nove puteve sopstvenog samoupravljanja. Temeljite promene u političkom, ekonomskom i kulturnom sistemu, u sistemu nauke, obrazovanja, narodne odbrane itd. ostavljaju pečat na sve socijalne strukture, pa i na armijsko biće. Iz tih procesa prirodno će sazrevati i nova saznanja o Armiji kao integralnom delu našeg društva.

Naša Armija, dakle, mora potvrđivati sebe, a time i svoju odbrambenu snagu, u meri u kojoj se jača i progresivno razvija naša samoupravna zajednica. Razume se da to nije identičan proces sa onim armijama i društvima gde se jačanje armije odvija paralelno sa jačanjem države i njenog birokratskog aparata, sa militarizacijom društva i sl. već potpuno suprotan. Uostalom, kao što se ističe da našu državnost i državne strukture ne možemo graditi i razvijati po uzorima klasičnih državnostvornih i pravnih formulacija i shema, jer je i samo konstitutivno biće naše državnosti drukčije, tako se i socijalni činioci razvoja i jačanja naše Armije ne mogu upoređivati sa uzorima sa strane. Izvori njene snage u savremenim uslovima jugoslovenske stvarnosti su drukčiji — potiču iz samoupravljanja, čiji je nosilac radnička klasa i radni čovek.

Verovatno da se ni u jednom ranijem razdoblju nije moglo računati na snagu faktora *čovek* kao što je to moguće danas. Ako celokupna transformacija naše zajednice teče u pravcu sve veće afirmacije čoveka kao slobodnog stvaraloca, ako je ta *antropološko-humanistička osnova* prisutna u svim procesima menjanja i razvoja, onda je to neosporno pretpostavka i garancija čovekove snage i spremnosti za odbranu. Upravo ta polazna pretpostavka čovekovog oslobođenja nosi u sebi sve one preokupacije, kao što su težnja za afirmacijom nacionalnog bića (nacionalna sloboda), kulturnom emancipacijom (sloboda stvaralaštva), ekonomskom i političkom stabilizacijom (materijalna stabilnost, učešće u donošenju odluka i sl.) na kojima se uspešno može graditi svest i samosvest potencijalnog branioca. Sve te društvene vrednosti koje se izgrađuju na novim temeljima našeg društva i zajednice usmerene su i na izgradnju novih kvaliteta čoveka kao najbitnije društvene vrednosti i osnovnog subjekta odbrane, rata i pobede.

Ako je, dakle, naša Armija dobila tu društvenu ulogu da brani tako krupne vrednosti, onda je data i osnovna pretpostavka za socijalnu afirmaciju njenog bića i svesti. Naša Armija je jedinstvena, ali nije unitaristička; ona je višenacionalna, ali ne i nacionalno amor-

fna ili nadnacionalno postavljena; ona je organ države, ali ne i tipično birokratska socijalna grupa; njoj su potrebni odnosi subordinacije, ali se u tome ne mogu negirati stvaralačke ličnosti.

Socijalno i političko biće naše Armije dobija u savremenim uslovima kvalitativno nove atribute. To ima sve veći odraz i na njenu unutrašnju strukturu i odnose. Sagledavanje i teorijsko uobličavanje tih procesa i kvaliteta postaje imperativ vremena i bitan zadatak vojno-političke, vojnosociološke i vojnostručne misli.

Potpukovnik

Vojislav VUKIĆEVIĆ